

קונטרס

נועם שיח

שיעורי

הגה"צ אבדק"ק זר"מ

קראסנא

שליט"א

שיחה נעימה

לפרשת שמיני

דבר הלכה

בדין מדידה בשבת

גליון קמ"ט

בעזהש"ת

שיעורי הלכה ולקט שיעורי אגדה

שנאמרו ע"י

הגה"צ אבדק"ק ור"מ שליט"א

בבית מדרשינו

קהל עדת קראסנא

ב"פ יצ"ו

1601 44th Street

Brooklyn, NY 11204

אפשר להשיג הגליון
בבית מדרשינו

לקבל הגליון באימעי"ל, להערות
ולהארות, נא לפנות

noiYamsiach@gmail.com

לתרומות ולנדבות נא לפנות
לאימעיל הנ"ל
וזכות הרבים יהא תלוי בו

כל הזכויות שמורות

Copyright 2025 ©

עץ "חיים" הוא למחזיקים בה

גליונות "נועם שיח" להפצת דבר ה' זו הלכה
נתנדבו ע"י הגבר שם עזר לעצמו להחזיק ולפאר
מרבצי התורה ולומדיה

ה"ה הרבני הנגיד

מו"ה חיים הלוי מייזעלס הי"ו

לעילוי נשמת הוריו

מו"ה ר' יעקב ארי' בן מו"ה ר' מרדכי צבי הלוי ע"ה

גלב"ע כ"ח אב שנת תשס"א לפ"ק

וזוגתו מרת צירל בת מו"ה ר' משה הלוי ע"ה

גלב"ע י"ז חשוון שנת תש"נ לפ"ק

ת. נ. צ. ב. ה.

תוכן הענינים

דרוש לפרשת שמיני ג

דבר הלכה

האם מותר למדוד מדידה לצורך מצוה בשבת ו

האם מותר לשקול אוכל וכדו' ע"י משקולות, בשבת לצורך מצוה ז

האם מותר מדידה שלא לצורך מצוה שלא ע"י מעשה בפועל ח

האם מותר מדידה בשבת לצורך רפואה ח

האם יש חשש מדידה בשבת

ע"י ההשתמשות במים שנמדד ע"י מיטער י

דרוש לפרשת שמיני

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל. (ויקרא ט' א')

רי"ד ד"ה הבאני עה"פ (ויקרא י' ד') ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן וגו', שאו את אחיכם מאת פני הקודש אל מחוץ למחנה, פרש"י (בד"ה שאו את אחיכם) כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הכלה, שלא לערבב את השמחה, ע"כ.

וכ' החת"ס דלעיל אצל מתן תורה כתיב (שמות כ"ד י"א) ויראו את אלקי ישראל וגו' ואל אצילי בני ישראל לא שלא ידו וגו', פרש"י (בד"ה ויראו את אלקי ישראל, ואל אצילי) הם נדב ואביהוא והזקנים, נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה,

והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן וכו'. וקשה הא גם יום חנוכת

בפרשת השבוע (ויקרא ט' א') ויהי ביום השמיני, בגמ' מגילה (דף י:): איתא א"ר לוי דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער, ומקשה בגמ' והא כתיב ויהי ביום השמיני ותניא אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו שמים וארץ, ומתרץ, הא שכיב נדב ואביהוא.

והקשה מרן החתם סופר זי"ע (תו"מ דף נ"ח, ד"ה ואת שער החטאת) וז"ל, ויש לדקדק כיון שהיה ביום זה עת צרה שמתו נדב ואביהו, איך תנא בברייתא שהיה באותו היום שמחה.

ויש לתרץ בס"ד קושיית החת"ס בהקדם מה שכתב רבינו (דרשות לפ' החודש דף

רצה הקב"ה לעררב את השמחה לכן המתין ולא ענשן אז, אבל בשמחת חינוך המשכן היה אז זמן הנישואין וקיי"ל בגמ' כתובות (דף ג:) מכניסין המת לחדר וחתן וכלה לחופה, היינו ששמחת נישואין דוחה אבילות, וגם כל ז' ימי המשתה דוחה אבילות, לכן לא היה מיתת נדב ואביהוא ביום שמחת מתן תורה.

המשכן היה שמחה ונמשלו בני ישראל לכלה כמו שפרש"י, ואעפ"כ מתו רק שסמך הקב"ה שיעבירו את המת מלפני הכלה, א"כ גם בסיני היה יכול הקב"ה לעשות כן.

ותירץ, כי בסיני היה רק אירוסין ואין אירוסין דוחה אבילות אלא חייבין להתאבל, וא"כ היה נתערבב השמחה, ולא

גילוי נפלא של מרן החת"ס דע"י מיתת נדב ואביהוא ידעו בני ישראל דנתכפר להם עון העגל

וע"י שבירת הלוחות נתבטלו האירוסין, וכשנמחל להם חטא העגל ובנו את המשכן היה האירוסין והנישואין של כלל ישראל בעת חינוך המשכן.

והנה בני ישראל היו מסופקין בזה אי כבר היה נישואין בסיני ולא הועיל שבירת הלוחות לכפר עון העגל או דילמא בסיני היה רק אירוסין בלבד והועיל שבירת הלוחות לכפר חטא העגל, אך ממיתת נדב ואביהוא שמתו בחינוך המשכן ולא מתו בסיני מזה נתברר כי מעמד קבלת התורה בהר סיני היה אירוסין בלבד ולכן לא נענשו אז נדב ואביהוא, שלא לעררב את השמחה כמבואר לעיל, וא"כ שפיר נתכפר להם

וממשיך החת"ס לבאר דע"י מיתת נדב ואביהוא ידעו ישראל דנתכפר להם עון העגל, דהמהרש"א בחידושי הלכות ואגדות במסכת כתובות (דף ז:) מפרש נוסח הברכה בברכת נישואין 'מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין' דזה היה בזמן מתן תורה בהר סיני, כי נתינת התורה היה הקידושין והאירוסין של כלל ישראל, והחופה היה כפיית ההר על בני ישראל.

וכ' החת"ס וז"ל, ומורי ההפלאה (שם) הקשה א"כ האיך הועיל שבירת הלוחות לבטל את הקידושין, הא אין תנאי מועיל בנישואין, אלא ע"כ כי מתן תורה ומעמד הר סיני היה רק אירוסין בעלמא,

שמים וארץ, דהרי סוכ"ס כתיב 'ויהי'
שהוא לשון צער, אלא דע"י הצער של
מיתת נדב ואביהוא ידעו בני ישראל
שנמחל להם עון העגל, ונעשה עי"ז
שמחה בכל העולמות.

לישראל עון העגל ע"י שבירת הלוחות,
עכתו"ד החת"ס.

ולפי"ז יש ליישב קושיית החת"ס
שהקשה על הברייתא שמבואר
שיום השמיני היה שמחה כיום שנבראו

שיעור הלכה

יום ראשון פרשת תרומה כ"ה שבט תשפ"ה

בדין מדידה בשבת

האם מותר למדוד מדידה לצורך מצוה בשבת.

ענין מדידה הם מהדברים השכיחים בשבת, כגון לאלו אשר מוגבלים בסוגי המאכל ויכולים לאכול רק מדה מסוימת, או למדוד חום בשבת ע"י כלי מדידה (פיבער מעסטער), או למדוד ברגליו או בעיניו גודל של בית, וכדו'.

המחבר בשו"ע (סי' ש"ו סעי' ז) כ' וז"ל, **מותר למדוד בשבת מדידה של מצוה**, כגון למדוד אם יש במקוה מ' סאה.

ומקורו הוא, בגמ' שבת (דף קנ"ז:) תנן, ודדין את המקוה [בשבת], פרש"י ומוודיין את המקוה במדה (פי' קנה מדה) שיש שם עמוק שלש אמות מים ורוחב אמה על אמה מים.

פי', דשיעור מקוה כשירה הוא ארבעים סאה, ואם יש בגודל המקוה רוחב אמה על אמה מים בעומק שלש אמות מים, אז יש שם ארבעים סאה, ומוודיין את העומק ע"י שמכניסין קנה מדה לתוך המים.

ובגמ' (שם:) איתא, אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה [שרק מדידה זו מותר], דלאו מצוה מי אמור [דמותר, היינו, דמדידה שאינה של מצוה אסור בשבת].

ובתוס' (שבת קכ"ו:) בד"ה ומדבריהם, כ' בשלהי מכילתין (קנ"ז:) גבי מדידה דהתם לא הוי איסור כל כך, **אלא משום דהוי כעובדא דחול**, ולכן מותר במדידה של מצוה, ע"כ.

היינו, דבכל מקום באיסורי שבות דרבנן לא התירו לצורך מצוה רק אם זה שבות דשבות, כגון לומר לנכרי לעשות איסור דרבנן, וכן היכא שזה לצורך חולה שיש סכנת אבר התירו באיסור דרבנן ע"י שינוי, אבל **לגבי מדידה של מצוה** שכל האיסור הוא משום דהוי כעובדא דחול, **התירו אפילו לישראל לעשותו לצורך מצוה אפילו בכלי מדידה**, אבל שלא לצורך מצוה אסור לישראל למדוד אפילו ביד או בחבל וכדו'.

וכן מבואר ברמב"ם (פכ"ג הי"ג, ובשו"ע הרב סעי' י"ח) דהיתר מדידה לצורך מצוה כגון למקוה, מותר אפילו אם עושה זאת בקנה מדה, **וכשאינו לצורך מצוה אסור אפילו בידו או בחבל**.

והנה ההיתר למדוד מקוה בשבת מבואר בשו"ת אהלי יעקב (סי' ק"ד) דזה **אפילו אם יש לו מקוה אחרת בעירו, ואפילו אין דעתו לטבול במקוה נמי מותר**, מכיון דיסוד ההיתר במדידת מצוה הוא כמו שכ' במג"א (ס"ק ט"ז) דכיון שמודד שיעורי תורה לא הוי עובדא דחול.

ועפ"ז כתבו הפוסקים דמותר למדוד שיעור בכלי מדידה שמסומן בדפנות הכלי מידות השיעור, כשצריך לידע את המדה **בשבת ויו"ט לגבי שיעור רביעית לצורך קידוש או ד' כוסות של ליל הפסח**, וכן כשצריך למדוד שיעור אכילה לחולה ביום כיפור דזה ג"כ מדידה של מצוה, ומותר למדוד שיעורים אלו אפילו בכלי כמבואר לעיל.

האם מותר לשקול אוכל וכדו' ע"י משקולות, בשבת לצורך מצוה.

בס' פתח הדביר (ס"ק ט"ו) דן בענין זה **האם שקילה של מצוה ג"כ נכלל בהיתר של מדידה של מצוה ומותר לשקול שקילה של מצוה כגון שיעור כזית של מצה וכדו'**, דלא מצינו היתר לצורך מצוה אלא ע"י מדידה, אבל ע"י משקולות י"ל דדמי טפי לעובדא דחול, ולמעשה מצדד להקל בזה.

אבל בשו"ת קנין תורה (ח"ה סי' כ"ב, להגאון אב"ד שטרסבורג זצ"ל), וכן בס' שרגא המאיר (ח"ג סי' ק') כתבו דיש לחוש לדברי הפתח הדביר, **ולכן טוב להימנע מלשקול ביו"ט**

אפילו מדידה של מצוה, ואכן כדאי להחמיר ולשקול בערב פסח לפני ליל התקדש חג, את שיעורי הכזיתים של המצות.

האם מותר מדידה שלא לצורך מצוה שלא ע"י מעשה בפועל.

ביארנו לעיל דברי הרמב"ם כי מדידה שלא לצורך מצוה אסור, אפילו כשאנו מודד בכלי מדידה המיוחדים לכך אלא בידיו או ע"י חבל וכדו', או כשמודד את גודל החדר ע"י פסיעותיו ג"כ אסור.

ובפוסקים מבואר דאם אינו מודד ע"י מעשה כלל אלא ע"י ראיית העין, כגון שהוא מומחה לדעת בראיית העין שיעור אורכו של דבר, או ע"י שמודד את מרצפות (טייל"ס) של חדר והוא יודע כמה הוא גודל כל מרצפה (טייל"ס) ועי"ז יודע שיעור אורכו ורחבו של החדר, **מדידה כזאת מותרת אפי' שלא לצורך מצוה**, כי זה נכלל רק בגדר של הרהור דהרי לא מוכחא מילתא שעושה מדידה, והרי הרהורים מותרים בשבת, ובס' שולחן שלמה (להגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל) מסתפק לגבי ספירת מרצפות ע"י הרהור אם מותר או אסור, ומ"מ מסתבר הוא דמותר.

בס' שבת בשבתו מחדש, דאיסור מדידה שייך ג"כ היכן שרוצים למדוד גובהו של ב' ילדים לדעת מי הוא גבוה יותר מהשני, אז אם יודעים כבר לפני כן את גובה מדתו של אחד מהילדים, ועכשיו מעמידים את שני הילדים ביחד אסור לעשות כן בשבת, כי הילד הראשון הגבוה יותר נעשה כקנה מדה לגבי הילד השני ויש בזה איסור מדידה, אבל אם אין יודעים לפני כן את מדתם של השנים והמדידה כעת אינה לדעת מדת גובהם אלא רק לדעת מי גבוה יותר ובכמה גבוה אחד יותר מהשני הדבר מותר.

האם מותר מדידה בשבת לצורך רפואה

בטור (סעי' ז') כ' שלחש שמלחשים על כאב הראש, שלוקחין אזורו (חגורו) ומודדין בו ג' אמות ג' פעמים, ואומר הלחש על המדידה וכו', הר"ם מרוטנבורק היה מדמה אותו למדידה של מצוה, [שמותר], ומביאו המחבר (סעי' ז') וז"ל, **ולמדוד אזור למי שהוא חולה וללחוש עליו כמו שנוהגות הנשים מותר**, דהוי מדידה של מצוה, ע"כ.

היינו, שבזמן הראשונים היה להם סגולה לרפאות כאב הראש ע"י שהיו לוקחים את חגורו של אותו האדם שיש לו כאב הראש, ומודדין בו שלש אמות ג' פעמים, ואמרים איזה לחש על המדידה, ודבר זה מותר דהוי מדידה של מצוה.

ובאלוה רבה (ס"ק כ"א) מבאר דברי הר"מ מרוטנבורק, **כי היות שמדידה זו היא רפואה לחולה, ורפואת הגוף נמי הוי מצוה**, לכן מותר למדוד זאת כמו כל מדידה של מצוה, ולכן אע"פ שאסור לעבור על איסור דרבנן בחולה שאין בו סכנה, מ"מ כיון דאיסור מדידה אינו אלא משום דהוי כעובדא דחול, ע"כ מתירין מדידה כזו במקום מצוה וה"ה לצורך רפואה אפילו שרק חולה קצת.

ולפי"ז מותר ג"כ למדוד התרופות (מעדיצינע'ן) של החולה אם צריך לכך, אפילו כשאינו חולה שיש בו סכנה

ובשו"ת חלקת יעקב (סי' קנ"א) וכן בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' קמ"ב) מחדשים שלומדים מהלכה זו **דמותר להשתמש בשבת ולמדוד בפיבע'ר מעסטע'ר** לצורך חולה אפי' שאין בו סכנה כלל, כי זה נכלל בהיתר מדידה לצורך מצוה כמבואר לעיל.

אבל בס' שבת בשבתו כ' דלכאורה יש לעיין דאין זה היתר ברור, כי המדידה בחגורו המובא בשו"ע, המדידה עצמה היא המרפא את החולה ולכן התירו לעשות זאת שזה נקרא מדידה של מצוה, משא"כ מדידת החום על ידי פיבע'ר מעסטע'ר אין המדידה עצמה מרפא את החולה, אלא דעל ידי מדידה זו הוא ידע אם הוא חולה, ותמה על דבריהם שכתבו להתיר.

ומסיים, שלמעשה אנו סומכים על דברי גדולי הפוסקים אלו, דפשיטא להו שהתירו מדידה לצורך חולה אפילו שאין המדידה עצמה מרפא, מכיון דכל האיסור הוא משום עובדא דחול.

וכ' עוד שם, דההיתר למדוד את החום הוא רק באופן שזה צורך ממש לחולה, כגון שרוצה לדעת האם החולה צריך להישאר בבית ולא לצאת לחוץ, או לידע אם החולה צריך ליקח תרופה או לילך לרופא, אבל אם המדידה של החם אינה נפק"מ למעשה דהחולה

כבר עושה מה שהוא צריך לעשות למי שיש לו חום, אלא שהוא מודד את חומו להתענינות (נייגעריקייט) בעלמא כדרכן של בנ"א שרוצים לדעת כמה חום יש להם, בודאי אסור הדבר משום עובדא דחול.

וכל זה אמור רק לגבי אנשים מבוגרים, **אבל בילד קטן** שאינו יכול לומר איך הוא מרגיש, ויש לחשוש שאם יעלה חומו יגיע לכדי סכנת נפשות, **בודאי הוא שאין להחמיר**, ומותר למדוד את חומו מזמן לזמן במשך יום השבת.

וצריך לדעת: שההיתר להשתמש בפביע'ר מעסטע'ר הוא רק **במודד הישן** שאינו עלעקטריק' או בעטע'ר, אלא יש נוזל מסויים של מתכת שעולה בקנה המדידה ומראה את גובה החום ע"י סימנים המופיעים בכלי המדידה, אבל במודד החדש בזמנינו (דיזשיטע'ל) שמציין מספרים ואותיות ע"י מדידת החום, בודאי שאסור למדוד במודד זה כי יש בזה שאלה של מלאכת 'כותב', ולצורך קטן אם יש איזה חשש של סכנה מותר למדוד חומו גם במודד זה.

האם יש חשש מדידה בשבת ע"י ההשתמשות במים שנמדר ע"י מיטע'ר

בכל הבתים שלנו מניחים פקידי העיר מיטע'ר בכל בית ובית, כדי למדוד את כמות המים שמשתמשים בו אנשי הבית, ולפי זה מחייבים אותם בתשלום מסויים, וכהיום יש ג"כ מיטע'ר שהוא ג"כ דיזשיטע'ל, ויש לדון האם יש בזה איסור מדידה, כיון שע"י שמשתמשים בבית לנטילת ידים וכדו' משתנים המספרים בשעון המיטע'ר.

וכתבו הפוסקים שאין לחשוש כלל באופן זה לאיסור מדידה, כיון שהרי האדם בעצמו אינו מתכוין לכך, ועוד שהרי זה פסיק רישיא דלא ניחא ליה, וגם שהוא בגדר גרמא בעלמא.

